

Rasmus Sommer Hansen

Begreber og idealer i politisk teori¹

Jeg præsenterer to bud på, hvordan teorier om en række vigtige politiske begreber bør formuleres og vurderes. Den første, integrationstilgangen, hævder, at vi bør formulere og vurdere foreslåede begrebsopfattelser ud fra, hvordan de hænger sammen med og understøtter andre vigtige politiske begreber. Kun sådan kan vi begrunde, at der rent faktisk er tale om idealer, som er værd at efterstræbe. Den anden, isolationstilgangen, påstår derimod, at vi må forsøge at isolere de forskellige politiske begreber fra hinanden, så vi kan afklare deres indhold i deres rene form. Jeg argumenterer for, at striden mellem de to tilgange ikke kan afgøres på baggrund af rent lingvistiske overvejelser, dvs. med henvisning til sprogbrug, men må afgøres ved hjælp af substantielle normative grunde, og disse synes at favorisere integrationstilgangen.

Et centralt anliggende for politisk filosofi og teori² er at formulere teorier³ om, hvad der skal forstås ved bestemte centrale politiske⁴ begreber eller værdier som fx. retfærdighed, frihed, lighed, fællesskab, demokrati og personlig autonomi. Politiske teoretikere og politisk bevidste borgere i det hele taget strider om, hvordan disse og andre politiske begreber skal forstås. Forskellige teoretikere indtager fx. forskellige synspunkter angående værdien frihed, om hvordan den skal forstås, om den er i konflikt med lighed, og om frihed i så fald trumfer lighed, således at vi aldrig må ofre friheden på lighedens alter. Såkaldte værdipluralister som fx. Isaiah Berlin (2005) og Joseph Raz (1986) indtager det synspunkt, at forskellige politiske begreber og værdier uundgåeligt vil være i konflikt med hinanden, og at vi i mange tilfælde vil stå i en tragisk valgsituation, hvor vi er nødt til at ofre noget værdifuldt for at realisere noget andet vigtigt. Værdimonister⁵ som Ronald Dworkin (2011) hævder på den anden side, at der nok kan være tilsyneladende konflikter mellem forskellige værdier, men at disse netop kun er tilsyneladende, og at vi ved yderligere refleksion vil kunne konstruere opfattelser af værdierne, som ikke er i modstrid med hinanden.

I denne artikel vil jeg præsentere to bud på, hvordan teorier om eller opfattelser af en række af de vigtigste politiske begreber bør konstrueres.⁶ De to bud afspejler den værdipluralistiske henholdsvis værdimonistiske position. Når jeg refererer til vigtige eller centrale politiske begreber eller værdier i det følgende, er det begreberne retfærdighed, frihed, lighed, fællesskab (eller hvad der i gamle dage blev kaldt broderskab) og demokrati, jeg mener, men diskussionen kan muligvis have bredere relevans. Det første bud er formuleret mest eksplicit af

Ronald Dworkin (1986; 2006a; 2006b; 2011), men findes også i nogen grad hos John Rawls (1971). Den grundlæggende ide er her, at teorier om de vigtige politiske begreber skal yde retfærdighed over for disse begrebers status som idealer. Det indebærer ikke bare, at teorierne kan godtgøre, hvorfor vi gør et individ fortræd ved at nægte ham adgang til det, der falder under begreberne; men også at en teori om et bestemt begreb kan godtgøre, hvordan *andre* idealer understøttes og gøres realiserbare, hvis vi realiserer den foreslåede opfattelse af dette bestemte ideal. Jeg vil kalde denne tilgang *integrationstilgangen*.

Det andet bud på, hvordan teorier eller opfattelser af politiske begreber bør formuleres, kan findes i G.A. Cohens bog *Rescuing Justice and Equality* (2008). Den centrale påstand er her, at vi skal undgå teorier om eller opfattelser af begreber, som indbygger hensyn til andre værdier (og empiriske kendsgerninger), end det begreb teorien eller opfattelsen angår, fordi disse forhold simpelthen er irrelevante. Cohen mener i stedet, vi bør analysere begreber som retfærdighed i deres reneste form eller i isolation fra andre begrebers indflydelse på vores vurderinger samt fra spørgsmålet, om det, begrebet henviser til, er værdifuldt. Jeg vil derfor kalde Cohens position for *isolationstilgangen*.

De to tilgange giver således modstridende forskrifter for, hvordan teorier om, og opfattelser af, politiske begreber skal formuleres, så spørgsmålet er, hvordan vi kan afgøre striden mellem dem. Jeg argumenterer for det første for, gennem en kritik af Cohens position, at striden ikke kan afgøres ved at afdække begrebernes mening eller de konventionelle kriterier, som styrer deres anvendelse. Det skyldes, at de politiske begreber, vi er interesserede i, alle er omtvistede, dvs. folk er uenige om, hvilke kriterier der styrer deres korrekte brug. Vi kan derfor ikke afgøre, hvordan teorier om disse begreber bør formuleres ved at henvise til deres mening. Det betyder for det andet, at vi må afgøre striden på baggrund af substantielle normative grunde, dvs. ved at pege på normativt betydningsfulde eller værdifulde egenskaber ved den ene eller anden af de to tilgange, som kan begrunde vores valg. Jeg konkluderer, at integrationstilgangen kan bakkes op af en række substantielle grunde, mens det er langt mere uklart, hvad der begrunder isolationstilgangen, og at bolden er på tilhængerne af isolationstilgangens banehalvdel i forhold til at retfærdiggøre deres position.

Integrationstilgangen

I starten af *A Theory of Justice* reflekterer Rawls over, hvordan en teori om retfærdighed skal formuleres, og hvilke succeskriterier en sådan teori har. Han hævder her to vigtige forhold angående retfærdighed: For det første peger han på, at folk er uenige om, hvad retfærdighed kræver af os, men at vi stadig kan hævde, at de strides netop om, hvad retfærdighed kræver, fordi de deler et

abstrakt begreb (*concept*) om retfærdighed, hvilken deres modstridende opfattelser (*conceptions*) kan betragtes som fortolkninger af. Retfærdighedsbegrebet kan således ifølge Rawls karakteriseres ved det abstrakte princip, at ingen arbitrære distinktioner må foretages mellem personer (Rawls, 1971: 5), og dette, hævder han, vil de fleste være enige i, selvom de er uenige om, hvordan det mere konkret skal forstås. Vi skal således skelne mellem det abstrakte retfærdighedsbegreb og de fortolkninger af begrebet, som giver anledning til modstridende principper. Dernæst hævder Rawls, at en teori om retfærdighed ikke blot skal vurderes i forhold til sine distributive konsekvenser, men også må vurderes i forhold til de videre samfundsmæssige konsekvenser af at implementere teorien. Alt andet lige er en teori om retfærdighed at foretrække frem for en anden, hvis dens videre konsekvenser er mere ønskværdige (Rawls, 1971: 6).⁷

Begge teser angående retfærdighedsbegrebet er blevet generaliseret og udbygget af Ronald Dworkin (2006a; 2006b; 2011) til også at gælde for andre vigtige politiske begreber, nærmere bestemt de begreber, som vi rimeligvis kan opfatte som idealer. Dworkins position, som jeg vil kalde *integrationstilgangen*, er, at teorier om disse begreber må udformes med stadigt hensyn til, (1) at folk deler disse begreber på et abstrakt niveau, men er uenige om, hvad begreberne implicerer på et mere konkret niveau; og (2) at det er et succeskriterium for en teori om et sådant politisk begreb, at den maksimerer overensstemmelsen med andre idealer, vi tilslutter os. Selvom vi således også ifølge integrationstilgangen kan skelne mellem *forskellige* begreber og værdier, især når vi foretager abstrakte karakteriseringer af dem, og selvom vi kan fokusere primært på ét bestemt begreb i vores undersøgelser af det, er integrationstilgangens påstand, at vi ikke kan blive stående ved den forståelse, vi kan opnå ved at behandle de forskellige begreber isoleret set.

Så Dworkin er altså enig med Rawls i, at retfærdighed er et omtvistet⁸ begreb. Der findes mange forskellige konkurrerende opfattelser af retfærdighed, men jo mere abstrakt vi karakteriserer begrebet, jo større grad af enighed kan vi opnå. Det skyldes, at mange forskellige fortolkninger af et abstrakt begreb er mulige. En anden form for enighed, vi kan bygge på, er enighed om den rolle, retfærdighed skal udfylde. Endelig, og måske vigtigst af alt, kan der etableres enighed om, at bestemte paradigmatisk eksempler kan eller afgjort ikke kan tælle som eksempler på retfærdighed, som fx. når nogen nægtes ansættelse, fordi de har den ”forkerte” hudfarve. Vi må ifølge Dworkin (1986: 73-76) tage udgangspunkt i disse tre niveauer af enighed: dvs. (1) enighed om den abstrakte karakterisering af indholdet af retfærdighed, fx. at retfærdighed består i, at folks besiddelser ikke er baseret på arbitrære distinktioner mellem dem; (2) enighed om den rolle retfærdighed har eller bør have, fx. at retfærdighed

vedrører fordelingen af goder inden for en gruppe af individer; og (3) enighed om paradigmatisk eksempler, fx. at racediskrimination er uretfærdig. At visse overbevisninger om et begreb er paradigmatisk betyder ikke, at de ikke selv kan blive til genstand for kritik eller i sidste ende må afvises. De er foreløbige fikspunkter, for at bruge Rawls' formulering (1971: 20), men de er ikke ubetvivlelige.

Som nævnt generaliserer Dworkin dette til også at gælde andre politiske begreber. Vi kan derfor karakterisere den første komponent i integrationstilgangen således, at vores teorier om vigtige politiske begreber skal bygge på enighed angående abstrakt karakterisering, funktion af og især paradigmatisk eksempler på de politiske begreber og forsøge at konstruere en fortolkning af begreberne, som stemmer overens med disse delte overbevisninger, og som kan begrunde deres korrekthed. Dette kan også udtrykkes sådan, at integrationstilgangen sigter mod det, Rawls (1971: 19-21) kalder en *reflekteret ligevægt* mellem vores velovervejede vurderinger (dvs. vurderinger dannet under gunstige forhold, således at de ikke forstyrres af irrelevante forhold som tidspres, følelsesmæssig ophidselse eller lignende) på alle abstraktionsniveauer, dvs. fra de helt konkrete vurderinger angående eksempler til de mest almene domme, vi kan fælde. At der skal være ligevægt betyder, at de forskellige vurderinger stemmer overens. At ligevægten er reflekteret vil sige, at vi ved, hvorfor og hvordan de forskellige vurderinger gensidigt understøtter hinanden. Integrationstilgangen kan dermed ses som en form for begrundelsesmæssig kohærentisme (jf. Sayre-McCord, 1996), hvor en påstand groft sagt er begrundet i den udstrækning, den hænger godt sammen med andre påstande.

Den anden komponent i integrationstilgangen består i en uddybning og generalisering af Rawls' krav om, at retfærdighedsteorier også skal vurderes på deres videre konsekvenser. Den hævder, at teorier om de centrale politiske begreber skal respektere to forbundne formål: For det første (a) skal de indfange bestemte former for *uret* eller *fortræd*, individer lider eller gøres, hvis de nægtes det, begrebet dækker. For det andet (b) skal de indfange bestemte former for *værdi* knyttet til begrebernes status som idealer, og dette kræver, at begrebsopfattelserne kan forklare, hvordan realiseringen af bestemte idealer kan understøtte realiseringen af andre politiske idealer og dermed bidrage positivt til folks liv. Ideen er her, at en begrebsopfattelse må kunne godtgøre, at der rent faktisk er tale om noget værdifuldt, noget der er værd at stræbe efter – et ideal; hvis en redegørelse for et begrebsindhold resulterer i en opfattelse af begrebet, som ikke synes værd at efterstræbe, eller som det ikke virker forkert at nægte nogen adgang til, er der grund til at være skeptisk over for denne opfattelse.

I Dworkins (2006a: 114-115) diskussion af Isaiah Berlins (2005) frihedsbegreb eksemplificeres (a). Berlin hævdede, at frihed (*liberty*) er fraværet af andres indgriben. Men Dworkin opstiller nu følgende udfordring for denne opfattelse. Antag at Dworkin ønsker at dræbe sine kritikere. At hindre Dworkin i at gøre dette ville ifølge Berlins frihedsopfattelse være en (retfærdiggjort) begrænsning af Dworkins frihed. Men dette synes ikke at være plausibelt, hvis en frihedsopfattelse skal kunne forklare den uret, en person lider ved at blive nægtet sin frihed til at gøre noget bestemt. For Dworkin synes ikke at lide nogen som helst uret ved at blive nægtet muligheden for at dræbe sine kritikere – det ville overhovedet ikke være forkert på nogen måde at forhindre ham i at gøre det. (a) kan således bruges som en test af foreslåede begrebsopfattelser: Begår vi en uret ved at nægte individer adgang til det, begrebet dækker?

Men som (b) ovenfor udtrykker, skal vi også forsøge at sige noget mere positivt om den værdi, realiseringen af et bestemt ideal har, og det kræver en redegørelse for, hvordan idealet understøtter andre idealer. Understøttelse betyder her to ting: for det første har understøttelse en negativ dimension, nemlig kompatibilitet. To idealer er kompatible, hvis realiseringen af det ene ikke har negative konsekvenser (logisk eller empirisk) for realiseringen af det andet. For det andet har understøttelse en positiv dimension: et ideal A understøtter et andet ideal B i denne forstand, hvis realiseringen af A gør B nemmere at realisere eller er en nødvendig forudsætning for, at B kan realiseres.⁹ Som jeg beskriver nedenfor, kunne man fx. hævde, at frihed er en nødvendig forudsætning for, at lighed kan realiseres. Kun hvis lovene er konstrueret således, at de maksimerer folks frihed, kan en distribution af ressourcer være lige (ifølge dette synspunkt).

Grunden til, at vi skal formulere opfattelser af de politiske begreber, som understøtter hinanden, er, at de har *integreret værdi* (Dworkin, 2006b: 156-159): De skal ses som integreret med vores interesse i et godt liv; en integreret værdi har (noget af) sin værdi i kraft af, at anerkendelse og organisering af vores liv omkring realiseringen af den bidrager positivt til vores muligheder for at leve vellykkede liv. Integrerede værdier er ting eller størrelser, som delvist får deres værdi ved at være en del af et større værdifuldt hele. Et eksempel kunne være venskab, som både har værdi i sig selv, men som delvist får sin værdi ved at bidrage til vennernes liv på andre måder. Det liv, der realiserer venskab, er bedre end et liv uden venskab, og et venskab, som bidrager til vennernes vellykkede liv, er bedre end et venskab, som ikke gør dette – ja det er uklart, om det sidste overhovedet kan kaldes et rigtigt venskab. Som det fremgår af Dworkins diskussion (fx. 2006b: 158), skal relationen mellem den integrerede værdi og personers muligheder for at leve vellykkede liv ikke betragtes som snævert

instrumentelt. Det er ikke tilfældet, at én integreret værdi blot kan udskiftes med en anden værdi med den ”samme” effekt på folks liv. Der er snarere tale om, at bestemte integrerede værdier på uerstattelig vis har en positiv effekt på folks muligheder for at leve vellykkede liv. Hvis et liv mangler venskab, kan det muligvis være nok så vellykket i andre dimensioner, men disse dimensioner kan ikke erstatte det manglende venskab.

Mener vi, at et politisk ideal har integreret værdi, må vi undersøge, hvordan virkeliggørelsen af bestemte opfattelser heraf bidrager til realiseringen af folks vellykkede liv i det hele taget, og vi må i særdeleshed undersøge, hvordan realiseringen af idealet kan bidrage til realiseringen af andre integrerede idealer, som ligeledes er centrale for, at folk kan leve vellykkede liv. Det skyldes, at idealer synes mere værdifulde, hvis de er kompatible med og gensidigt understøtter hinanden, og at folks muligheder for at leve vellykkede liv påvirkes positivt ved, at de lever i samfund, hvor disse idealer alle er virkelighed. Så hvis vi således antager, at de centrale politiske begreber står for idealer, som har integreret værdi, betyder det, at vi må forsøge at formulere begrebsopfattelser for disse begreber, som holistisk forsøger at fortolke begreberne i lyset af hinanden. Vi må forsøge at formulere opfattelser af begreberne, hvor vi lader os styre af, hvorvidt vores opfattelse af et givet begreb og den vigtighed, vi tilskriver det, bedst passer sammen med vores opfattelser af, hvilke andre dimensioner et vellykket liv har (Dworkin, 2006b: 160). Hvis vi fx. antager, at lighed har integreret værdi, betyder det, at lighed er værdifuldt delvist som følge af lighedsidealets bidrag til folks liv blandt andet ved at bidrage til realiseringen af *andre* politiske idealer som fx. fællesskabsidealet.

Hvis vi accepterer integrationstilgangens påstand om, at vi skal formulere opfattelser af begreber, som yder retfærdighed til de politiske begrebers status som idealer, synes det plausibelt at hævde, at disse begreber dækker over integrerede værdier; som tidligere nævnt, synes idealer mere værdifulde eller ønskværdige – mere ”ideale” – hvis de er gensidigt kompatible og gensidigt understøttende. Endvidere gør opfattelsen af de politiske begreber som integrerede værdier det muligt at forbinde (a) og (b) for disse begreber. Tag igen lighedsbegrebet: Antagelsen om, at lighed har integreret værdi, ville kunne bidrage til at forklare, hvorfor det ville være forkert og gøre en person uret at nægte hende en lige andel af samfundets goder. Sådant en nægtelse ville nemlig bevirke, at personens liv ville være dårligere, end det ellers ville have været.

Integrationstilgangen lægger således op til en værdimonistisk opfattelse af, hvordan de forskellige politiske værdier relaterer sig til hinanden. Men det er værd at bemærke, at værdimonismen ikke er en uundgåelig konsekvens af at anvende integrationstilgangen. Det er nemlig muligt, at vi må konkludere i

sidste ende, at den bedst integrerede teori, vi kan formulere, indebærer, at visse værdier er i konflikt. Men dette vil i så fald være et resultat af en omfattende analyse og argumentation snarere end den antagelse, vi starter fra. Udgangspunktet for integrationstilgangen er, at værdierne ikke er i modstrid med hinanden, fordi konflikt ville gøre værdierne mindre værdifulde.

Før jeg fortsætter til en redegørelse for isolationstilgangen og nogle indvendinger mod integrationstilgangen, vil jeg kort opsummere denne sektionens hovedpåstande samt give et eksempel på, hvordan integrationstilgangen fungerer i praksis. Jeg har for det første redegjort for, hvordan integrationstilgangen tager sit udgangspunkt i den (delvise) enighed, der kan etableres vedrørende politiske begrebs abstrakte indhold, paradigmeeksempler på begrebet og den overordnede rolle, begrebet skal leve op til. Integrationstilgangen adskiller sig fra andre tilgange gennem den måde, den tilskriver formål og værdi til politiske begreber på. Formuleringen af teorier for politiske begreber skal ifølge integrationstilgangen respektere, at (a) folk lider uret ved at blive nægtet adgang til det, begrebet dækker; og (b) begrebernes status som idealer, hvis realisering bidrager til, at folk kan leve vellykkede liv blandt andet ved at understøtte realiseringen af andre idealer.

Nu til eksemplet, nemlig Dworkins lighedsteori (2000: kap. 2 og 3). Denne teori siger, at folk er lige, når de har den samme mængde ressourcer, og at dette blandt andet kræver en bestemt form for auktion. I denne auktion har alle folk den samme abstrakte købekraft. Dette sikrer, at alle har lige indflydelse på priserne på de forskellige former for materielle ressourcer, der er til rådighed. For at der kan herske ressourcelighed, må auktionen resultere i en misundelsesfri distribution af ressourcer, hvilket betyder, at ingen foretrækker nogen andens ressourcebundet frem for sit eget. Nu er problemet imidlertid, at afhængigt af hvordan folks frihedsrettigheder konstrueres, vil auktionen levere forskellige misundelsesfri distributioner. Vi kunne fx. tænke os, at loven forbød anvendelsen af ler til bestemte formål, fx. til at lave satiriske skulpturer af den muslimske profet Muhammed. Dette ville betyde, at nogle individer, som ellers ville have budt på ler, ikke længere ønsker dette, og at prisen på ler, lige så vel som prisen på andre ressourcer, som disse individer ville byde på i stedet for at byde på ler, derfor ville være forskellig fra, hvad den ville have været, hvis en sådan lov ikke eksisterede. En anden misundelsesfri distribution af ressourcerne ville derfor blive resultatet.

Hvornår er ressourcerne så lige fordelt? I tråd med integrationstilgangens forskrifter om at formulere teorier, således at de forskellige centrale begreber gensidigt understøtter hinanden, argumenterer Dworkin for, at ressourcelighed kræver en bestemt form for rettighedsstruktur, hvor alle generelt er frie

til at gøre, hvad de ønsker med deres ressourcer, så længe andres sikkerhed¹⁰ respekteres (2000: 150-151). Den mest *lige* distribution af ressourcer er samtidig den mest *frie*. Dworkin konstruerer således en opfattelse af lighed, som samtidigt forudsætter og understøtter værdien af frihed; ja, vi kan faktisk slet ikke sige, hvordan lighed bør forstås uden at referere til frihed.

Isolationstilgangen¹¹

I sin kritik af konstruktivismen (i særdeleshed Rawls' version) som metode i politisk filosofi formulerer G.A. Cohen (2008: 274-286; se også Cohen, 2011) nogle indvendinger mod denne, som også kan rettes mod integrationstilgangen. Den konstruktivistiske metode til formuleringen af normative principper er ifølge Cohen det synspunkt, at principper får deres normative berettigelse i kraft af at være produkter af en sund udvælgelsesprocedure (Cohen, 2008: 274). Cohens fokus er udelukkende konstruktivisme mht. retfærdighed, men hans argumenter ville kunne appliceres *mutatis mutandis* på andre værdier. Jeg vil dog følge Cohens eksempel ved at fokusere på retfærdighed i det følgende.

Hvad er der galt med konstruktivismen? Konstruktivismen fejler ifølge Cohen, fordi den behandler retfærdighed som sensitiv over for en særlig slags empiriske kendsgerninger, og fordi den sammenblander retfærdighed og andre værdier (Cohen, 2008: 275). Begge fejltagelser skyldes, at konstruktivismen behandler retfærdighedsprincipper som det optimale sæt af principper at leve efter alt taget i betragtning, men netop fordi disse principper er de bedste at leve efter alt taget i betragtning, er de ikke nødvendigvis de bedste principper set udelukkende fra et retfærdighedsperspektiv (2008: 275).

Cohen påpeger, at det er vigtigt at foretage to sondringer, hvis sammenblanding karakteriserer konstruktivismen (2008: 276-277). Vi bør skelne dels mellem grundlæggende normative principper på den ene side og reguleringsregler på den anden, dels mellem principper, der tjener værdien af retfærdighed, og principper, der tjener andre værdier. Grundlæggende retfærdighedsprincipper er svar på spørgsmålet, hvad retfærdighed er, og for dette spørgsmål er empiriske kendsgerninger¹² og andre grundlæggende værdier ganske irrelevante. Fundamentale retfærdighedsprincipper repræsenterer ifølge Cohen vores ultimative overbevisninger, og disse principper tjener værdien af retfærdighed. Reguleringsregler på den anden side er nogle, vi vælger i lyset af de generelle konsekvenser af at gøre dette, og for at vurdere disse konsekvenser må vi trække på de fundamentale principper såvel som empiriske kendsgerninger. Reguleringsregler er således både afhængige af fundamentale retfærdighedsprincipper, empiriske kendsgerninger og andre grundlæggende principper, og de bør derfor ikke blandes sammen med et svar på spørgsmålet, hvad retfærdighed i sig selv

er. Reguleringsregler afspejler både principper, som tjener retfærdighed, principper, der tjener andre værdier, og empiriske kendsgerninger.

Problemet med konstruktivismen er således både, at den sammenblander fundamentale normative principper med reguleringsregler, og at den sammenblander principper, der tjener andre værdier end retfærdighed, med principper, der tjener retfærdighed. Den sidste del af denne kritik synes ligeledes at finde anvendelse på integrationstilgangen, for integrationstilgangen behandler spørgsmålet om, hvordan retfærdighed skal opfattes, som afhængigt af, hvad der ligger i andre værdier end retfærdighed. Dvs. integrationstilgangen kan ligesom konstruktivismen anklages for at sammenblende principper, som tjener retfærdighed, med principper, som tjener andre værdier, og generelt for at sammenblende principper, som tjener forskellige værdier, med hinanden. Dworkin gør sig fx. skyldig i den nævnte sammenblanding i sin lighedsteori. Som beskrevet ovenfor, indeholder Dworkins opfattelse af ressourcelighed en irreducibel henvisning til frihed, idet Dworkin hævder, at egentlig ressourcelighed forudsætter, at folk er frie til at anvende deres ressourcer til, hvad end de ønsker.

Indeholdt i Cohens kritik er det positive synspunkt, jeg vil kalde *isolationstilgangen*. Ifølge denne tilgang til, hvordan vi bør formulere opfattelser af politiske begreber, bør vi forsøge at afdække, hvad der ligger i hvert enkelt begreb i isolation fra spørgsmålet om, hvad der ligger i andre begreber, samt hvad de empiriske kendsgerninger er, men også spørgsmålet om, hvad der er normativt rigtigt at gøre alt taget i betragtning. Der er således en tredje distinktion, der er helt central for isolationstilgangen, nemlig mellem det, at noget er normativt rigtigt (godt eller værdifuldt) i sig selv, og det, at noget er normativt rigtigt (godt eller værdifuldt) alt taget i betragtning. Isolationstilgangen indebærer, at vi først bør foretage en afklaring af, hvad et begreb dækker i isolation fra andre begreber, og hvori dets værdi består i sig selv, for derefter at afklare spørgsmålet hvad der er værdifuldt alt taget i betragtning på baggrund af vores begrebsafklaringer og opfattelser af værdiernes værdi i sig selv.

Et bud på, hvordan dette mere præcist kunne foregå, er, at vi skal forsøge, at opstille forskellige eksempler, som kun varierer mht. det begreb, vi vil undersøge, for derved at udlede de principper, der bedst forklarer vores intuitive vurderinger i disse eksempler. Men hvordan ved vi, at vores intuitive vurderinger af, hvad et begreb indeholder, rent faktisk er korrekt? Her ser jeg to muligheder: Enten kunne tilhængere af isolationstilgangen hævde, at deres intuitive vurderinger i konkrete eksempler er udtryk for lingvistiske intuitioner, som er funderet i deres kompetencer som sprogbrugere i et bestemt sprogfællesskab, og som giver adgang til de konventionelle kriterier, som styrer begrebernes kor-

rette anvendelse; alternativt kunne de hævde, at deres intuitioner simpelthen var udtryk for en særlig evne til at opfatte begrebslige sandheder forstået a la matematiske sandheder.

Uanset hvad er ideen, at vi gennem intuitive vurderinger i konkrete eksempler vil kunne forfine vores opfattelser af, hvilke principper der udtrykker bestemte politiske begreber uafhængigt af, hvad indholdet af andre politiske begreber er. Hvis vi følger disse forskrifter, må vi ifølge Cohen forvente, at de principper, vi finder frem til knyttet til forskellige begreber, er i modstrid med hinanden, idet de ikke alle kan tilfredsstilles samtidigt (2008: 4). Endvidere har vi ikke nogen overordnet metode til systematisk at kombinere dem (2008: 4). Vi må foretage vores endelige normative vurderinger gennem en intuitiv afvejning af disse modstridende principper (Cohen, 2008: 4-5). Isolationstilgangen indebærer, at dette simpelthen er "a fact of life", som vi må lære at leve med, selvom det måske synes utilfredsstillende.

Hvor integrationstilgangen således medfører, at vi må forsøge at konstruere teorier om politiske begreber, som tjener og understøtter hinanden, og at vi derfor altid må undersøge begreber i sammenhæng med hinanden, vil isolationstilgangen insistere på, at vi forsøger at isolere begreberne fra hinanden og blot må acceptere det som et uomgængeligt faktum, hvis vores normative principper ofte er i konflikt. Hvor integrationstilgangen kræver, at vi altid forsøger at formulere principielle løsninger på, hvad vores politiske værdier kræver af os, indebærer isolationstilgangen, at dette mål er illusorisk, og at vi i stedet må acceptere, vi i sidste ende må forlade os på en (ikke-principiel) intuitiv afvejning.

I de følgende sektioner vil jeg forsøge at argumentere for, at Cohens argumenter er utilstrækkelige til at vise, at integrationstilgangen er fejlagtig af rent lingvistiske grunde; at vi må afgøre, hvilken tilgang vi bør anvende ved at spørge til, hvilke substantielle grunde der kan begrunde dette valg; og at det er uklart, hvordan isolationstilgangen i modsætning til integrationstilgangen kan underbygges af substantielle normative grunde. Men først vil jeg give et eksempel på isolationstilgangen i aktion.

I en diskussion af, hvorvidt Pareto-optimalitet kan være en begrænsning på foreslåede opfattelser af retfærdighed, giver Cohen blandt andet følgende eksempel for at vise, at dette ikke kan være tilfældet: Antag at Jane er medlem af et fredeligt, anarkisk samfund, hvor manna regelmæssigt falder ned fra himlen og bliver fordelt ligeligt mellem samfundets medlemmer, fordi de betragter dette som retfærdigt. Antag videre at et ekstra stykke uflytteligt, men destruerbart, manna falder ned på Janes græsplæne. Til dette siger Jane: "Jeg vil ikke have dette ekstra manna, da det er uretfærdigt, hvis jeg får mere, end I andre har, så jeg vil lave et bål af det i stedet". Cohen mener, at dette eksempel viser,

at retfærdighed og Pareto-optimalitet er inkompatible. Jane handler retfærdigt, men Pareto-optimalitet ville kræve, at hun beholdt sin manna (Cohen, 2008: 317-318). Denne konklusion bygger tilsyneladende på Cohens intuitive vurdering af, hvad retfærdighed kræver (lighed), og viser, hvordan isolations-tilgangen fordrer, at vi holder fast i denne vurdering, selvom det betyder, at retfærdighed og en anden (formodet) værdi er i konflikt.

I modsætning hertil vil integrationstilgangen foreskrive, at vi genovervejer, om retfærdighed kræver (streng) lighed, eller om den form for lighed, Cohens eksempel involverer, er den form for lighed, retfærdighed kræver. Tilhængere af integrationstilgangen kunne fx. indtage det såkaldte prioritetssynspunkt i lyset af Cohens eksempel, nemlig at retfærdighed i stedet for lighed kræver, at vi maksimerer summen af vægtede goder i samfundet, hvor goderne vægtes således, at de har højere vægt, jo dårligere folk er stillet. Dette, kunne de hævde, var et bedre udtryk for, hvad retfærdighed kræver af os end (streng) lighed. Alternativt kunne de hævde, at retfærdighed kræver en form for betinget lighed, nærmere bestemt at retfærdighed kræver, at vi vælger den mest lige, Pareto-optimale fordeling af goderne; Pareto-optimalitet er en konstitutiv del af en retfærdig fordeling.

Utilstrækkelige argumenter imod integrationstilgangen

I denne sektion vil jeg kritisere Cohens argumenter imod integrationstilgangen og argumentere for, at vi ikke kan afgøre, hvilken tilgang vi bør vælge på baggrund af rent lingvistiske overvejelser. Min første observation er, at Cohens argumenter egentlig slet ikke implicerer noget, som venner af integrationstilgangen må benægte. Cohen (2008: 280) hævder som en begrebslig sandhed, at fundamentale retfærdighedsprincipper udelukkende reflekterer retfærdighed, eller at de udelukkende reflekterer ikke-retfærdighed, men at de *ikke* kan reflektere både retfærdighed og andre værdier eller kendsgerninger. Cohen argumenterer videre for, at de fundamentale retfærdighedsprincipper faktisk udelukkende reflekterer retfærdighed. Jeg antager for argumentets skyld, at dette er korrekt. Implikerer det, at integrationstilgangen må forkastes til fordel for isolationstilgangen?

Det gør det ikke. Fortalere for integrationstilgangen kan medgive, at retfærdighedsbegrebet, og de abstrakte principper det udtrykker, ikke reflekterer andet end retfærdighed, men insistere på, at hvordan dette abstrakte begreb og disse abstrakte principper fortolkes, er et substantielt politisk-moralsk spørgsmål, hvor det er relevant, hvordan principperne hænger sammen med andre værdier end retfærdighed. De kan medgive, at vi kan skelne på et abstrakt

begrebsligt niveau mellem forskellige værdier, men benægte, at vi kan udfylde værdiernes indhold uden at henvise til deres relation til andre værdier.

Antag fx. at det abstrakte retfærdighedsbegreb implicerer et princip om, at arbitrære forskelle er uretfærdige (Rawls, 1971: 5). Vi kunne også antage, sådan som Cohen tilsyneladende tilskynder os til, at retfærdighedsbegrebet implicerer et princip om, at alle bør have det, der tilkommer dem (Cohen, 2008: 7). Venner af integrationstilgangen kan udmærket acceptere begge disse fundamentale retfærdighedsprincipper, men samtidigt insistere på, at det egentlig interessante politisk-filosofiske spørgsmål går på, hvordan disse principper skal fortolkes, og dette er et spørgsmål om at formulere den bedste substantielle politisk-moralske opfattelse af principperne. Som fortalere for integrationstilgangen vil de selvfølgelig videre hævde, at den bedste opfattelse af disse principper er den, som tilbyder den bedst muligt integrerede redegørelse for retfærdighed og andre vigtige værdier. Hvis Cohen svarer, at den foreslåede opfattelse derved i en relevant forstand reflekterer ikke-retfærdighed og derved krænker hans distinktioner, så skylder han os en nærmere redegørelse for, hvorfor vi bare *må* forstå distinktionerne mellem fundamentale principper og reguleringsregler, samt mellem principper, der tjener retfærdighed, og principper, der tjener andre værdier på netop denne måde.

Så Cohens distinktion mellem fundamentale normative principper og reguleringsregler samt mellem principper, der tjener retfærdighed, og principper, der tjener andre værdier, kan ikke i sig selv undergrave integrationstilgangen. På den anden side er det stadig muligt, at isolationstilgangen bør foretrækkes af andre grunde. Pointen er bare, at der ikke er noget i det, Cohen fremfører, som afgør striden; hvorvidt integrationstilgangen eller isolationstilgangen er den bedste tilgang til politisk teori, er stadig et åbent spørgsmål. I resten af denne sektion vil jeg undersøge og afvise én strategi for at besvare dette spørgsmål, som indikeres af Cohens sprogbrug, nemlig at henvise til rent lingvistiske overvejelser. Cohen hævder nemlig eksplicit (fx. 2008: 292, 305, 324), at vi bare ved, grundet vores viden om retfærdighedsbegrebet, at teorier om retfærdighed, der anvender en konstruktivistisk metode, er falske. Jeg vil argumentere for, at denne strategi ikke fungerer. I den næste sektion vil jeg derfor undersøge, hvilke andre grunde vi kan have til at foretrække den ene tilgang frem for den anden. Hvis disse grunde ikke er rent lingvistiske, må de være af en mere substantiel normativ karakter, dvs. de må sige os noget om, hvad der taler for vores valg af tilgang ved at pege på gode, værdifulde eller på anden vis normativt betydningsfulde træk ved at vælge således.

Så jeg vil nu undersøge et argument for isolationstilgangen, som hævder, at denne må foretrækkes, fordi det ikke bare er en begrebslogisk sandhed, at fun-

damentale retfærdighedsprincipper udelukkende må reflektere retfærdighed (eller udelukkende ikke-retfærdighed), men også at *opfattelser* af retfærdighed, dvs. fortolkninger af disse principper, udelukkende må reflektere retfærdighed. Jeg antager i det følgende, at retfærdighedsbegrebet kan beskrives ved det fundamentale princip, at alle bør have, hvad der tilkommer dem. For at tjene den nævnte lingvistiske strategi til fordel for isolationstilgangen må synspunktet så være, at dette princip *kun* kan fortolkes på en sådan måde, at integrationstilgangen udelukkes, og vel at mærke af lingvistiske eller begrebslogiske grunde. Venner af denne strategi kunne således hævde, at det simpelthen er indeholdt i betydningen af det abstrakte retfærdighedsprincip, at andre værdier såsom frihed, stabilitet, fællesskab, demokrati osv. ikke er relevante. Dette kan også udtrykkes sådan, at kriterierne for korrekt anvendelse af retfærdighedsbegrebet har et sådant indhold, at de udelukker integrationstilgangen. Hvis ikke man følger disse kriterier, så taler man i virkeligheden om noget andet end retfærdighed.¹³ (Alternativt kunne de hævde, at isolationstilgangens korrekthed følger af en rationel, begrebslig intuition, som giver direkte adgang til begrebslige sandheder i den platoniske himmel. Hvis dette hævdes, kan vi imidlertid afkræve dem et svar på, hvori denne intuitive evne består, hvorfor den er en pålidelig måde at opnå viden på, og hvorfor kun venner af isolationstilgangen besidder denne evne i lyset af de politiske begrebers omstridte natur.)

Jeg betragter dette synspunkt som umiddelbart uplausibelt. Folk er uenige om, hvordan begreber som retfærdighed skal anvendes. Hvis den foreslåede begrebsanalyse antages, betyder det, at folk enten ikke kan finde ud af at anvende begreberne ordentligt, eller at de rent faktisk taler om forskellige ting. I begge tilfælde må folk, der opstiller og diskuterer forskellige politiske begreber, betragtes som grundlæggende afsporede. For antag fx. at Peter nu sætter sig for at diskutere den normative betydning af retfærdighed, men ikke mener, at retfærdighed er det samme som ”streng lighed”, men i stedet ”den mest lige, Pareto-optimale fordeling af goderne” (eller en af de mangfoldige andre teorier om retfærdighed, der eksisterer i litteraturen), så må Cohen ud fra den foreslåede analyse fælde den dom, at Peter simpelthen modsiger sig selv. Han betvivler, at retfærdighed er retfærdighed. Han har ikke forstået, hvad han taler om.

Alternativt kunne Cohen sige, at Peter simpelthen taler om et andet begreb (med andre kriterier tilknyttet), nemlig *pretfærdighed*. Men i så fald vil en diskussion mellem Søren, som mener ”retfærdighed = streng lighed”, og Peter, som mener, at ”pretfærdighed = den mest lige, Pareto-optimale fordeling af goderne”, være omsonst, da de simpelthen taler forbi hinanden. Så implikationen af denne semantik er, at alle de Peter’er og Søren’er, der går derude og taler om retfærdighed, som om de diskuterede den samme ting, ikke forstår, hvad det

er, de laver. Dette synes ikke at være en særlig venlig eller plausibel fortolkning. Det synes meget mere plausibelt at tilskrive Peter og Søren forskellige teorier om den samme størrelse, nemlig retfærdighed. Hvad end man kan sige om uenighederne inden for politisk teori, så synes de ikke at være af rent sproglig karakter. Dette skal ikke forstås sådan, at der ikke kan findes opfattelser af, hvordan et begreb skal forstås, som må siges at bunde i misforståelser og manglende sproglige kompetencer. Hvis John fx. mener, at 7 er det mest uretfærdige af alle primtal, er det svært at se, hvordan det kan fortolkes som andet end en manglende evne til at forstå, hvad retfærdighed går ud på (jf. Dworkin, 2006b: 151), dvs. det ville formentlig være mest plausibelt at fortolke John som om, han faktisk havde noget andet end retfærdighed i tankerne. Men noget sådant vil sjældent være tilfældet for politiske teoretikere (og politisk engagerede borgere i det hele taget).

Jeg har således hævdet, at den foreslåede begrebsanalyse synes problematisk i lyset af dens konsekvenser for uenighedens status, da det ofte ville være langt mere plausibelt at fortolke parterne i sådanne uenigheder som havende en *substantiel uenighed* angående, hvordan vi mere konkret skal karakterisere bestemte værdier eller betydningsfulde forhold, snarere end som talende forbi hinanden; de er uenige om fortolkningen af abstrakte begreber, men enige om, at det er disse begreber, de strider om. Men selv hvis vi så bort fra dette problem, rejser der sig med det samme et andet, nemlig hvordan vi skal afgøre, hvilke kriterier for korrekt anvendelse af et givet begreb der er de rigtige i lyset af divergerende sprogbrug (uenighed). Med andre ord, hvorfor er det Søren og ikke Peter, der har ret angående retfærdighed?

Et muligt svar her er, at foreslåede kriterier for et begreb skal vurderes i lyset af sprogbrugen i sprogfællesskabet som helhed. Det er sprogfællesskabets enighed om bestemte kriterier, som er definatoriske for bestemte begreber, der udgør den ultimative målestok for, hvad et begreb betyder. Men hvorfor skulle vi mene, at der var enighed i sprogfællesskabet som helhed om de centrale politiske begreber, når folk nu tilsyneladende bruger dem så forskelligt? Dvs. der synes ikke at være nogen konventionelle kriterier for fortolkningen af disse omtvistede begreber, der kan afgøre striden til fordel for Cohens argument, om end der synes at være en vis enighed om en række eksempler (jf. Burge, 2007).

Min pointe er således, at vi ikke blot kan henvise til sprogbrug eller lingvistiske sandheder for at afgøre, hvilken tilgang til formuleringen af teorier om politiske begreber vi bør vælge. Men hvordan skal vi så afgøre, hvilken tilgang vi bør vælge? Her er min påstand, at vi må spørge, hvilken tilgang der kan mønstre de bedste substantielle, normative grunde til sit forsvar, dvs. hvilken tilgang som bedst indfanger, eller som rummer den bedste chance for

at indfange, hvad vi finder normativt betydningsfuldt og værdifuldt. Jeg vil afslutningsvis pege på, hvorfor jeg mener, at svaret er integrationstilgangen.

Integration eller isolation?

Jeg har præsenteret to bud på, hvordan teorier og opfattelser af begreber bør formuleres og vurderes, nemlig henholdsvis integrations- og isolationstilgangen. Integrationstilgangen hævder, at vi må vurdere begrebsopfattelser ud fra, om de tilbyder en sammenhængende redegørelse for, hvordan de forskellige politiske begreber er værd at promovere i lyset af hinanden, mens isolationstilgangen hævder, at vi må isolere hvert enkelt begreb fra andre begreber for at undersøge, hvilke principper det intuitivt implicerer, når det betragtes i sin rene form. Jeg har endvidere argumenteret for, at henvisningen til sprogbrug og meningsanalyse af de politiske begreber ikke kan støtte nogen af tilgangene, da begge er kompatible med begrebernes omtvistede natur. Hvilken tilgang vi bør acceptere, er derimod et spørgsmål om, hvilken af dem der kan bakkes op af de bedste substantielle grunde. Med substantielle grunde mener jeg grunde, der ikke kan henledes til lingvistiske eller formelle, begrebslogiske begrænsninger, men som derimod består i, at bestemte egenskaber er værd at promovere, normativt betydningsfulde på anden vis eller favoriserer bestemte synspunkter og handlinger. Substantielle normative grunde siger noget værdimæssigt forpligtende om, hvorfor vi bør have bestemte overbevisninger.

Hvilke substantielle grunde kunne underbygge integrationstilgangen henholdsvis isolationstilgangen? For integrationstilgangens vedkommende følger det umiddelbart af beskrivelsen ovenfor. Integrationstilgangen hævder, at vi bør formulere teorier om begreber, der kan yde retfærdighed over for deres status som idealer; tilgangen implicerer blandt andet, at vi skal pege på attraktive egenskaber ved at opfatte et bestemt begreb på en bestemt måde i form af andre værdifulde konsekvenser, dette vil have. Integrationstilgangen knytter endvidere begreberne sammen med bestemte former for uret, vi kan lide ved at blive behandlet på bestemte måder. Begge dele giver os grund til at acceptere integrationstilgangen; den medfører, at de opfattelser af begreber, vi får, vil kunne retfærdiggøre, hvorfor vi overhovedet bør bekymre os om det pågældende begreb. Det er på den anden side uklart for mig, hvilke substantielle grunde vi har til at acceptere isolationstilgangen, selvom jeg ikke vil afvise, at de findes.

Venner af isolationstilgangen vil givetvis indvende hertil, at det giver os tilstrækkeligt substantiel grund til at acceptere denne tilgang, at den bedst indfanger vores intuitioner om, hvad der er politisk og moralsk relevant. Dette kunne de fx. underbygge med den påstand, at mange har intuitioner om, at de politiske værdier er i konflikt med hinanden. Men her må vi skelne mellem, om

kritikeren forstår de relevante intuitioner i en sproglig eller moralsk betydning. Hvis de forstås sprogligt, dvs. som teoretikerens fornemmelse af, hvad der ville være korrekt sprogbrug i et givet eksempel, så synes dette at være irrelevant i lyset af, hvor uenige folk er om sprogbrug i disse tilfælde. Endvidere er det uklart, hvorfor vi skulle tillægge folks tilbøjelighed til at tale på en bestemt måde nogen vægt overhovedet, hvis der er gode moralske grunde til at tænke og tale anderledes.

Men måske skal de pågældende intuitioner forstås i en moralsk eller værdimæssig forstand.¹⁴ Indvendingen er så, at vi ikke kan gøre, hvad integrationstilgangen foreskriver, uden at overse eller ignorere visse moralsk betydningsfulde grunde eller værdier, og at dette viser sig i vores intuitive moralske overbevisninger. Men selvom vi antager, at vi rent faktisk har overbevisninger, som er i modstrid med bestemte anvendelser af integrationstilgangen, dvs. vi finder bestemte redegørelser for bestemte politiske begreber konstrueret gennem denne tilgang problematisk, fordi de synes at indebære, at ting, vi finder vigtige, forsvinder fra vores horisont, så kan vi ikke konkludere, at integrationstilgangen som sådan er problematisk. Tværtimod vil integrationstilgangen foreskrive, at vi i den tænkte situation må genoverveje vores begrebsopfattelser, da de tydeligvis er partielle; integrationstilgangen sigter mod den bedst integrerede teori, som kan imødekomme alle relevante hensyn. Det er selvfølgelig muligt, at vi i sidste ende ikke kan integrere alle relevante hensyn, men dette må være konklusionen på et langt argument snarere end startantagelsen, som nærværende indvending synes at indebære.

Integrationstilgangen er således kompatibel med den underliggende bekymring, som ovenstående indvending implicerer, og muligheden for konflikt mellem vores værdier som sådan kan således ikke underbygge isolationstilgangen *a priori*. Tværtimod vil jeg hævde, at integrationstilgangens behandling af bekymringen for at overse mulige moralsk relevante konflikter er mere attraktiv end isolationstilgangens. Integrationstilgangen indebærer nemlig, at vi, ligesom isolationstilgangen foreskriver, tager de nævnte intuitive moralske overbevisninger appelleret til i indvendingen alvorligt, men i modsætning til isolationstilgangen hævder integrationstilgangen tillige, at vi må tage alle andre moralsk relevante hensyn med i teorikonstruktionen. Integrationstilgangen giver os derfor ikke kun dele af sandheden, som isolationstilgangen i bedste fald gør, men vil resultere i det samlet set mest kohærente og fuldstændige billede af vores politiske værdier og deres betydning for os.

Konklusionen er således, at striden mellem integrations- og isolationstilgangen ikke kan afgøres ved at se på sprogbrug eller lingvistisk analyse, men derimod ved at se på de substantielle grunde, vi måtte have til at konstruerer

begrebsopfattelser på den ene eller anden måde. Her synes disse grunde at falde ud til integrationstilgangens fordel. I det mindste stilles hermed en udfordring til venner af isolationstilgangen om at levere et forsvar for deres position, som kan sige os, hvorfor den er værd at indtage.

Noter

1. Tak til Nils Holtug, Klemens Kappel, Kasper Lippert-Rasmussen, Sune Lægaard, Søren Flinch Midtgaard, Per Mouritsen, Lasse Nielsen og Tore Vincents Olsen for stimulerende kommentarer og kritik.
2. Jeg skelner i denne sammenhæng ikke mellem politisk teori og filosofi.
3. Her forudsætter jeg, at politisk filosofi/teori i hvert fald delvist er en *teoretisk* disciplin, og at David Owen og James Tullys kritik af såkaldt teoretiske tilgange til politisk filosofi/teori kan tilbagevises (Owen og Tully, 2007). Se Sune Lægaards bidrag til dette nummer for en diskussion af disse kritikeres position.
4. Jeg forudsætter her en intuitiv forståelse af, hvad der skal forstås ved et politisk begreb, og at de i teksten oplistede falder herunder.
5. Man kan skelne mellem en svag og en stærk form for værdimonisme. En stærk form hævder, at der kun eksisterer én (form for) værdi, mens den i teksten nævnte svagere form blot hævder, at alle værdier, for så vidt de virkelig er forskellige, er i harmoni med hinanden.
6. Jeg anvender her ”teorier” og ”opfattelser” synonymt.
7. Der er her tale om en bestemt, og i mine øjne plausibel, læsning af de pågældende passager hos Rawls, og som alle sådanne læsninger er den kontroversiel. Jeg er imidlertid ikke interesseret i eksegesi, og hvis læseren mener, at Rawls skal forstås anderledes på dette punkt, er han/hun velkommen til at udskifte ”Rawls” med ”Rawls+”, hvor ”Rawls+” hævder det, jeg tillægger ”Rawls” i teksten.
8. At retfærdighed og andre centrale politiske begreber er omtvistede skal ikke forstås således, at der ikke findes mere eller mindre korrekte svar på, hvad der skal forstås ved disse begreber. Men det indebærer, at vi må konstruere vores teorier om disse begreber på en måde, så den herskende uenighed giver mening. Se også diskussionen af Cohens position nedenfor.
9. Er understøttelseskravet et krav om realiserbarhed som sådan? Det afhænger af, hvordan realiserbarhed forstås. En mulig årsag til, at fx. retfærdighed ikke kan realiseres, kan være, at folk er egoistiske. De har ikke de rette motiver. Dette udgør ikke en god grund til at revidere en bestemt retfærdighedsopfattelse ifølge integrationstilgangen. Hvis en bestemt retfærdighedsopfattelse derimod er umulig at realisere, selv hvis folk besad de rette motiver, ville det være en god grund til at revidere denne opfattelse.

10. Dette skal ikke forstås således, at folk ville være mere frie i den relevante forstand, hvis de ikke var begrænset af hensynet til andres sikkerhed. Frihed kan derimod forstås som muligheden for at handle ubegrænset, *givet* ens lige andel af ressourcerne og hensynet til andres grundlæggende rettigheder.
11. Isolationstilgangen er relateret til, men ikke identisk med det, Nils Holtug i sit bidrag til dette nummer kalder isolationsmetoden. Her skal blot bemærkes, at Holtugs isolationsmetode forudsætter, at de forskellige begreber, der undersøges, allerede er indholdsbestemt, og at dette kan gøres uafhængigt af deres relation til andre politiske begreber.
12. Se Jubb (2009) og Sune Lægaards bidrag til dette nummer for en kritik af Cohens position med hensyn til forholdet mellem principper og kendsgerninger.
13. En sådan kriteriel tilgang forsvares af Joseph Raz (2009) og kritiseres af Nicos Stavropoulos (1996). En alternativ tilgang findes hos Michael Smith (1994). Ifølge Smith består mestringen af et bestemt begreb i, at man er disponeret til at foretage bestemte slutninger og vurderinger involverende det ord, som udtrykker begrebet (1994: 30). Disse slutningsmæssige relationer og vurderinger er udtrykt i såkaldte ”platituder”. Et eksempel på en platitude for retfærdighed er, at ”alle bør have, hvad der tilkommer dem”. Ifølge Smith skal begrebsanalyse forstås som et forsøg på at indfange og systematisere de platituder, der er tilknyttet til et bestemt begreb. Denne opfattelse af begrebsanalyse er ikke ukontroversiel (se Williamson, 2007). Problemet er, at det altid vil være muligt at finde eksempler på folk, som vil benægte bestemte platituder om et bestemt begreb, men hvor det samtidig ikke er plausibelt at sige, at de ikke mestrer begrebet. I denne sammenhæng er dette imidlertid mindre relevant, for selv hvis vi antager, at der er en række platituder om retfærdighed og de andre centrale politiske begreber, som alle opfattelser af disse må passe med, vil der være *mange* forskellige opfattelser af begreberne, som er compatible hermed. Platituderne er ikke selvfortolkende.
14. Nils Holtugs og Kasper Lippert-Rasmussens bidrag til dette nummer indeholder langt mere detaljerede diskussioner af intuitioners rolle i politisk teori.

Litteratur

- Berlin, Isaiah (2005). ”To slags frihed”, pp. 175-263 i Isaiah Berlin, *Den ideale stræben og andre essays*, København: Gyldendal.
- Burge, Tyler (2007). ”Intellectual Norms and Foundations of Mind”, pp. 254-274 i Tyler Burge, *Foundations of Mind*, Oxford: Clarendon Press.
- Cohen, Gerald (2008). *Rescuing Justice and Equality*, Cambridge, MA: Harvard University Press

- Cohen, Gerald (2011). "How to Do Political Philosophy?", pp. 225-235 i Michael Otsuka (red.), *On the Currency of Egalitarian Justice, and Other Essays in Political Philosophy*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Dworkin, Ronald (1986). *Law's Empire*, Oxford: Hart Publishing.
- Dworkin, Ronald (2000). *Sovereign Virtue*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Dworkin, Ronald (2006a). "Moral Pluralism", pp. 105-116 i Ronald Dworkin, *Justice in Robes*, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Dworkin, Ronald (2006b). "Hart's Postscript and the Point of Political Philosophy", pp. 140-187 i Ronald Dworkin, *Justice in Robes*, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Dworkin, Ronald (2011). *Justice for Hedgehogs*, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Jubb, Robert (2009). "Logical and Epistemic Foundationalism About Grounding: The Triviality of Facts and Principles", *Res Publica*, 15. årg., nr. 4, pp. 337-353.
- Owen, David og James Tully (2007). "Redistribution and Recognition: Two Approaches", pp. 265-291 i Anthony Laden og David Owen (red.), *Multiculturalism and Political Theory*, New York: Cambridge University Press.
- Rawls, John (1971). *A Theory of Justice*, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Raz, Joseph (1986). *The Morality of Freedom*, Oxford: Oxford University Press.
- Raz, Joseph (2009). "Two Views of the Nature of the Theory of Law: A Partial Comparison", pp. 47-90 i Joseph Raz, *Between Authority and Interpretation*, Oxford: Oxford University Press.
- Sayre-McCord, Geoffrey (1996). "Coherentist Epistemology and Moral Theory", pp. 137-189 i Walter Sinnott-Armstrong and Mark Timmons (red.), *Moral Knowledge? New Readings in Moral Epistemology*, Oxford: Oxford University Press.
- Smith, Michael (1994). *The Moral Problem*, Oxford: Blackwell.
- Stavropoulos, Nicos (1996). *Objectivity in Law*, Oxford: Clarendon Press.
- Williamson, Timothy (2007). *The Philosophy of Philosophy*, Singapore: Blackwell.